

Vergaderjaar 2025–2026

30 175

Luchtkwaliteit

AD

VERSLAG VAN EEN NADER SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 6 mei 2026

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening¹ heeft nader schriftelijk overleg gevoerd met de Staatssecretaris Infrastructuur en Waterstaat over **straling en geo-engineering**. Bijgaand brengt de commissie hiervan verslag uit. Dit verslag bestaat uit:

- De uitgaande brief van 10 maart 2026.
- De antwoordbrief van 23 april 2026.

De griffier van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
Dragstra

¹ Samenstelling:

Van Aelst-Den Uijl (SP), Baumgarten (JA21), Beukering (Fractie-Beukering), Croll (D66), Crone (GroenLinks-PvdA), Van Gasteren (Fractie-Van Gasteren), Van der Goot (OPNL), Hartog (Volt), Holterhues (ChristenUnie), Janssen-van Helvoort (GroenLinks-PvdA), Jaspers (BBB), Kanis (D66), Kemperman (FVD), Van Kesteren (PVV), Klip-Martin (VVD), Kluit (GroenLinks-PvdA), Van Langen-Visbeek (BBB), Lievense (BBB) (voorzitter), Van der Linden (VVD), Martens (GroenLinks-PvdA), Van Meenen (D66), Meijer (VVD), Nicolai (PvdD), Rietkerk (CDA) (ondervoorzitter), Van Rooijen (50PLUS), Van de Sanden (Fractie-Van de Sanden), Thijssen (GroenLinks-PvdA), Visseren-Hamakers (Fractie-Visseren-Hamakers), De Vries (SGP), Walenkamp (Fractie-Walenkamp), Van Wijk (BBB)

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT / VOLKSHUISVESTING EN RUIMTELIJKE ORDENING

Aan de Staatssecretaris Infrastructuur en Waterstaat

Den Haag, 10 maart 2026

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft met belangstelling kennisgenomen van de brief van uw ambtsvoorganger van 3 februari 2026² waarin eerder gestelde vragen worden beantwoord over cumulatie van straling en geo-engineering. Dit geeft de leden van de fractie van **FVD** aanleiding tot het stellen van nadere vragen. De leden van de fractie van de BBB sluiten zich bij de gestelde vragen aan.

De leden van de fractie van FVD zijn van mening dat de beantwoording van de eerder door deze leden gestelde 23 concrete en inhoudelijk onderbouwde vragen ondermaats en onvolledig is alsook geen recht doet aan de informatiebehoefte die bij deze leden leeft en aan de bij hen bestaande zorgen rondom dit onderwerp.

Gelet op het voorgaande verwijzen de leden van de fractie van FVD naar de eerder door deze leden bij uitgaande brief van 9 december 2025 gestelde vragen die niet dan wel niet geheel zijn beantwoord en citeren deze vragen in het onderstaande integraal. Deze leden verzoeken de regering hier alsnog inhoudelijk, concreet en met bewijs serieus antwoord op te geven. Daarnaast stellen de leden van de fractie van FVD op verschillende plaatsen nog aanvullende vragen. In het geval de regering aan al deze vragen niet serieus tegemoet wil komen, dan stellen de leden van de fractie van FVD voor om een deskundigenbijeenkomst te beleggen over dit onderwerp en stellen deze leden mogelijk een interpellatiedebat aan de Kamer voor met de verantwoordelijke bewindspersoon.

«De leden van de fractie van FVD verwijzen naar het antwoord van de regering op de eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vraag 2:

«De regering heeft kennisgenomen van de door de BBB-fractie aangehaalde bevindingen over de effecten van elektromagnetische velden (EMV) op de gezondheid van mens en dier, met speciale aandacht voor oxidatieve stress en DNA-schade. De wetenschappelijke literatuur erkent dat er een significant aantal studies is dat aantoonde dat blootstelling aan door de mens gemaakte elektromagnetische velden verband houdt met biologische effecten, zoals oxidatieve stress, die op zijn beurt zou kunnen leiden tot cel- en DNA-schade. Het is belangrijk om op te merken dat er aanzienlijke variaties en inconsistenties bestaan in de onderzoeksresultaten, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het onderzoek, zoals blootstellingsduur, intensiteit van de straling en de biologische systemen die worden bestudeerd. Sommige studies benadrukken de noodzaak van verdere evaluatie en wijzen op hiaten in ons begrip van hoe niet-thermische effecten van EMV de gezondheid mogelijk kunnen beïnvloeden. Wat betreft de door de BBB-fractie aangehaalde Schumannresonantie, hebben wetenschappers opgemerkt dat de mogelijke interacties tussen door de mens gemaakte elektromagnetische velden en natuurlijke elektromagnetische velden, zoals de Schumannresonantie, nog onvoldoende zijn onderzocht.»³

² Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC.

³ Kamerstukken I 2024/25, 30 175, AB, p. 18.

De leden van de fractie van FVD merken op dat de regering in bovenstaand antwoord toegeeft dat:

- «een significant aantal studies aantoont dat ... zou kunnen leiden tot cel- en DNA-schade»;
- «er aanzienlijke variaties en inconsistenties bestaan in de onderzoeksresultaten, afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het onderzoek, zoals blootstellingsduur, intensiteit van de straling en de biologische systemen die worden bestudeerd «de noodzaak van verdere evaluatie» (...) «op hiaten in ons begrip van hoe niet-thermische effecten van EMV de gezondheid mogelijk kunnen beïnvloeden», en
- «de mogelijke interacties tussen door de mens gemaakte elektromagnetische velden en natuurlijke elektromagnetische velden, zoals de Schumannresonantie, nog onvoldoende zijn onderzocht».

Is de regering het met de leden van de fractie van FVD eens dat – gelet op bovenstaande eerder gegeven antwoorden – het risico op al dan niet ernstige schade door (cumulatie van) van elektromagnetische velden (EMV) voor de gezondheid van mensen en dieren niet kan worden uitgesloten, dan wel bestaat?»⁴

De leden van de fractie van FVD merken naar aanleiding van de beantwoording van bovenstaande vragen op dat de regering in haar beantwoording niet ingaat op het aspect van mogelijke gezondheidsschade dat door steeds meer wetenschappelijke rapporten en onderzoeken wordt verondersteld, maar dat slechts wordt verwezen naar «het binnen de norm blijven van stralingsniveaus».

«En indien dit het geval is, waarom is de regering alsnog bereid om:

- ondanks een overweldigende hoeveelheid wetenschappelijke publicaties die duiden op causaliteit tussen EMV en (een risico op) gezondheidsschade;
- ondanks omissies en hiaten in het onderliggende wetenschappelijk onderzoek naar verband(en) tussen EMV en gezondheidsschade, en
- vanwege de erkenning dat er meer onderzoek nodig is naar de relatie tussen (cumulatie van) EMV en gezondheidsrisico's,

de verdere uitrol van het EMV-netwerk ongestoord door te laten gaan, terwijl er dus sprake kan zijn van ernstige gevolgen voor de volksgezondheid of dat deze tenminste niet kunnen worden uitgesloten?»⁵

De leden van de fractie van FVD merken op dat het door de regering gegeven antwoord op deze vragen slechts haar gebrek aan bereidheid aantoont om nadere actie te ondernemen ten aanzien van het risico op gezondheidsschade ten gevolge van straling. Ontkent of erkent de regering dat (cumulatie van) straling door elektromagnetische velden (EMV) gezondheidsschade kan veroorzaken? Ja of nee?

«Is de regering het met de leden van de fractie van FVD eens dat zij – door de uitrol van het EMV-netwerk te faciliteren – verantwoordelijkheid draagt voor de (mogelijke) gezondheidsschade, nu die – gezien de antwoorden van de regering zelf – niet kunnen worden uitgesloten?

(...)

Kan de regering aangeven of zij zelf door middel van publiekscampagnes of door middel van het verplichten van de zendgemachtigden/operators, die eigenaar zijn van de zendinstallaties, het publiek – zoals bijvoorbeeld de ouders van de kinderen die in de EMV (vrijwel) dagelijks sporten of op

⁴ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 2–3.

⁵ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 3.

school aanwezig zijn – geweest heeft op de (mogelijke risico's voor) gezondheidsschade?

Zo nee, waarom niet?

Is de regering voornemens om door middel van een publiekscampagne de risico's van gezondheidsschade ten gevolge van (cumulatie van) EMV onder de aandacht van het publiek te brengen?

Zo nee, waarom niet?»⁶

De leden van de fractie van FVD constateren dat bovenstaande eerder gestelde vragen niet zijn beantwoord en verzoeken de regering dit alsnog te doen.

«De leden van de fractie van FVD wijzen erop dat de overheid voor wat betreft de mogelijke risico's voor de volksgezondheid door (cumulatie van) EMV een verantwoordelijkheid draagt.

Is de regering het met deze leden eens dat de overheid zich niet kan verschuilen achter ingewikkelde technische en verouderde normen (van de International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIP)) van proefmetingen, die veelal niet gebaseerd zijn op werkelijke ervaringscijfers en onderzoeken, terwijl het zeer aannemelijk is dat EMV tot ernstige gezondheidsschade kan leiden?»⁷

De leden van de fractie van FVD constateren dat de regering in haar beantwoording vasthoudt aan bovengenoemde ICNIRP-normen.⁸ Sluit de regering hiermee elke causaliteit tussen deze normen voor stralingsniveaus en gezondheidsschade uit? Acht de regering zich verantwoordelijk voor het hanteren van normen voor wat betreft stralingsniveaus in de openbare ruimte waaraan mensen (ongewild) worden blootgesteld en kan de regering gezondheidsschade dientengevolge uitsluiten?

«In een van de eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vragen werd de regering gewezen op de aanwezigheid van een landelijk netwerk van reeds uitgevoerde metingen door (ervaren deskundige) particuliere experts – de zogenaamde EMFkaart.nl, volgens gevalideerde protocollen en met gecertificeerde apparatuur. De regering antwoordde dat zij met het bestaan van dit meetnetwerk bekend was, maar dat zij zich – voor wat betreft haar informatievoorziening – beperkte tot de officiële instanties. Ook bleek uit de antwoorden van de regering dat de officiële instanties veel minder frequent en op veel minder plaatsen daadwerkelijk metingen uitvoeren dat het genoemde EMF kaart-netwerk. De leden van de fractie van FVD wijzen erop dat het EMF-kaart-netwerk vaak en op veel plaatsen overschrijdingen van de toegestane stralingsnormen meet. Is de regering bereid om – dit wetende – in contact te treden met de experts van het EMF-kaart-netwerk om hun resultaten mede te betrekken in de beeldvorming en de afwegingen met betrekking tot de (verdere) uitrol van het EMF-netwerk in Nederland en/of de afwegingen met betrekking tot gezondheidsrisico's?»⁹

De leden van de fractie van FVD lezen in de beantwoording dat de regering bereid is met de experts van dit particuliere netwerk in gesprek te gaan.¹⁰ Deze leden zullen dit doorgeven en een afspraak (laten) inplannen. De eerder door deze leden gestelde vragen in dit kader komen hiermee (voorlopig) te vervallen.

⁶ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 3.

⁷ Idem.

⁸ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 6.

⁹ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 3–4.

¹⁰ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 7.

«(...) Zo nee, waarom niet?

In het geval de regering persisteert in het niet benutten van de meetgegevens van en door de experts van het EMF-kaart-netwerk, kan zij dan expliciet en wetenschappelijk overtuigend onderbouwd aangeven op welke gronden zij deze waardevolle informatie uitsluit en bereid is om het risico op (ernstige) schade voor de volksgezondheid te nemen? Is de regering dan – ten minste – bereid om met deze experts in gesprek te gaan?

Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van FVD verwijzen naar eerder door de leden van de fractie van de BBB gestelde vragen over geo-engineering / chemtrails. De regering stelde dat hier in Nederland geen sprake van is.

Kan de regering aangeven welke bronnen zij heeft geraadpleegd om tot deze uitspraak te komen?

De enkele bewering dat hier in Nederland geen sprake van is, dient volgens de leden van de fractie van FVD te worden gestaafd door brongegevens, onderzoeken of (geverifieerde) data.

Kan de regering aangeven of zij deze data van de luchtvaartmaatschappijen heeft ontvangen en of deze juist, volledig en overtuigend waren?»¹¹

De leden van de fractie van FVD constateren dat bovenstaande eerder gestelde vragen niet zijn beantwoord. Graag ontvangen deze leden op deze vragen alsnog een antwoord.

«(...) Kan de regering aangeven of er een overtuigende dataset voorhanden is op grond waarvan deze conclusie kan worden gerechtvaardigd? Zo ja, kan de regering deze dataset vrijgeven?

De leden van de fractie van de BBB stelden eerder ook vragen naar de reactie van de Nederlandse regering op de hoorzittingen in diverse Amerikaanse staten waar onder ede betrokkenen (piloten, artsen) gehoord worden over dit onderwerp. In verschillende Amerikaanse staten heeft dit inmiddels geleid tot een verbod op chemtrails of het in de atmosfeer brengen van stoffen.

De leden van de fractie van FVD constateren dat deze vragen nooit zijn beantwoord.»¹²

De leden van de fractie van FVD merken op dat de beantwoording van deze vragen wordt afgedaan met de eenvoudige stelling dat de onderstaande vragen «voor kennisgeving worden aangenomen»¹³, hetgeen voor deze leden niet voldoende is. Deze leden merken daarbij op dat zij dit in hun vraagstelling letterlijk hebben opgenomen. De leden van de fractie van FVD verzoeken de regering alsnog om de geciteerde vragen te beantwoorden.

«Kan de regering deze vragen alsnog beantwoorden, waarbij door de leden van de fractie van FVD wordt verwezen naar eerder gemelde vragen van de leden van de fractie van de BBB over dit onderwerp, die specifiek verwezen naar de situatie in de Verenigde Staten.

Kan de regering reageren op de situatie in de Verenigde Staten – inmiddels zijn er meer staten in de Verenigde Staten waar een verbod geldt – en aangeven waarom er in Europa geen sprake zou zijn van vergelijkbare praktijken? Wordt dit daadwerkelijk gemeten? Zo ja, kan de regering inzage geven in deze meetgegevens? Zo nee, waarom niet?

¹¹ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 4.

¹² Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 4.

¹³ Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 7.

Kan de regering aangeven op welke gronden zij tot de stellige overtuiging komt dat er van dergelijke of vergelijkbare activiteiten in ons luchtruim geen sprake zou zijn.»¹⁴

De leden van de fractie van FVD verzoeken de regering bovenstaande vragen alsnog te beantwoorden.

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening ziet met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangt deze graag binnen **vier weken** na dagtekening van deze brief.

Voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
R. Lieverse

¹⁴ *Kamerstukken I 2025/26, 30 175, AC, p. 4–5.*

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 23 april 2026

Op 10 maart 2026 zijn nadere vragen ontvangen van de fractie van FvD, mede namens de BBB-fractie, naar aanleiding van de beantwoording van eerdere vragen over straling en geo-engineering (Kamerstukken I, 2025–2026, 30 175, AC).

Een deel van deze vragen verwijst naar eerdere beantwoording, in de brieven van 26 april 2024, 14 april 2025 en 3 februari 2026¹⁵. Waar relevant wordt in deze brief naar deze eerdere antwoorden verwezen en wordt de kern daarvan kort weergegeven.

De regering merkt voorts op dat in de huidige vragenronde op verschillende plaatsen door de vraagsteller wordt verwezen naar afzonderlijke passages uit eerdere antwoorden. Deze passages maken echter onderdeel uit van een bredere beantwoording waarin het standpunt van de regering is toegelicht en dienen in die context te worden gelezen.

Naar aanleiding van de eerdere beantwoording is in de brief aangegeven dat de leden van de fractie van FvD van mening zijn dat hun eerdere vragen ondermaats en onvolledig zijn beantwoord.

Eerdere vragen zijn echter al zeer uitvoerig beantwoord, en in veel gevallen is geen nieuwe informatie te geven. Waar vragen betrekking hebben op onderwerpen die reeds eerder zijn behandeld, wordt in deze beantwoording daarom volstaan met een verwijzing naar de eerdere beantwoording en een korte samenvatting daarvan.

Uitgangspunt van het kabinetsbeleid

Bij de beoordeling van mogelijke gezondheidseffecten van elektromagnetische velden (EMV) baseert de regering zich op internationale wetenschappelijke evaluaties van onafhankelijke adviesorganen, waaronder de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en nationale adviesorganen zoals de Gezondheidsraad.

De blootstellingslimieten die in Nederland worden gehanteerd zijn opgesteld door de International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection (ICNIRP). Deze limieten worden internationaal toegepast en zijn door de Europese Unie aanbevolen aan de lidstaten.

Op basis van de beschikbare wetenschappelijke literatuur concluderen internationale evaluaties dat er geen wetenschappelijk bewijs is voor gezondheidsschade bij blootstelling onder deze blootstellingslimieten.

De regering heeft dit uitgangspunt eerder toegelicht in de brieven van 26 april 2024, 14 april 2025 en 3 februari 2026.

Met deze toelichting wordt mede ingegaan op de vragen van de leden over mogelijke gezondheidsschade door EMV, de rol van ICNIRP-normen en de voortzetting van de uitrol van communicatienetwerken.

¹⁵ Kamerstukken I, 30 175, AA, AB en AC.

Gezondheidseffecten van elektromagnetische velden

De leden vragen of het risico op gezondheidsschade door elektromagnetische velden (EMV) kan worden uitgesloten.

Zoals hierboven uiteengezet baseert de regering haar beleid op internationale wetenschappelijke evaluaties van onafhankelijke adviesorganen. Deze evaluaties hebben geen gezondheidseffecten vastgesteld bij blootstelling onder de geldende blootstellingslimieten.

De beschikbare wetenschappelijke literatuur toont geen causaal verband aan tussen blootstelling aan elektromagnetische velden onder deze limieten en gezondheidsschade. Tegelijkertijd blijft wetenschappelijk onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten plaatsvinden en worden nieuwe inzichten in internationale evaluaties betrokken. Op basis van de huidige stand van de wetenschap ziet de regering geen aanleiding haar beleid op dit punt te wijzigen.

Uitrol van communicatienetwerken

De leden vragen waarom de uitrol van communicatienetwerken wordt voortgezet.

Zoals hierboven uiteengezet baseert de regering haar beleid op internationale wetenschappelijke evaluaties. Omdat blootstelling in Nederland onder de geldende blootstellingslimieten blijft en er geen bewijs is voor gezondheidsschade onder deze limieten, ziet de regering geen aanleiding om bijvoorbeeld mobiele communicatienetwerken hierin te beperken.

Verantwoordelijkheid van de overheid en publieksvoorlichting

De leden vragen of de regering verantwoordelijkheid draagt voor mogelijke gezondheidsschade en waarom geen publiekscampagne wordt gevoerd over mogelijke risico's van EMV.

Zoals in eerdere beantwoording is aangegeven hanteert de overheid de door de Europese Unie aanbevolen internationale ICNIRP-normen als blootstellingslimieten voor EMV, ter bescherming van de volksgezondheid. Metingen van de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur (RDI) laten zien dat de blootstelling in Nederland onder de blootstellingslimieten blijft. Bij deze metingen wordt ook rekening gehouden met meerdere antenne-installaties en cumulatie.

De passages uit eerdere beantwoording waarnaar de leden verwijzen geven geen aanleiding voor een andere conclusie dan reeds eerder is uiteengezet. Op basis van de huidige stand van de wetenschap ziet de regering daarom geen aanleiding voor publiekscampagnes over gezondheidsrisico's van EMV. Overigens kunnen burgers en professionals met vragen over antennes en EMV maar ook over gezondheid, terecht bij het Antennebureau via de website (www.antennebureau.nl). Het Antennebureau geeft op aanvraag voorlichtingen door heel Nederland en organiseert ook kennissessies en cursussen over antennes. Verder publiceren zij informatie over metingen op de website. Ook is het Kennisplatform EMV telefonisch en via de website (www.kennisplatform.nl) beschikbaar voor vragen en duidt het wetenschappelijke onderzoeken en ontwikkelingen.

Om verder inzicht te geven in het werkveld van de RDI, zijn geïnteresseerde Kamerleden van harte uitgenodigd voor een toelichting op hun

kantoor in Amersfoort. Daar kunnen specialisten van de Rijksinspectie uitleg geven over het toezicht op EMV en de communicatie daarover.

Geo-engineering en chemtrails

De leden vragen op welke gronden de regering concludeert dat in Nederland geen sprake is van het opzettelijk verspreiden van stoffen in de atmosfeer en vragen om data en het opvragen van gegevens bij luchtvaartmaatschappijen.

Deze vraag is reeds beantwoord in de brief van 26 april 2024 en nader toegelicht in latere correspondentie met uw Kamer.

Daarin is aangegeven dat dergelijke activiteiten niet plaatsvinden in Nederland of in het Nederlandse luchtruim. Er zijn daarom geen gegevens te delen en het opvragen van data bij luchtvaartmaatschappijen is daarmee ook niet aan de orde.

De zichtbare vliegtuigstrepen waarnaar wordt verwezen zijn strepen die ontstaan door condensatie van waterdamp, welke ontstaat uit verbranding van brandstoffen in vliegtuigmotoren. Onder specifieke atmosferische omstandigheden is deze waterdamp kortere of langere tijd zichtbaar.

Internationale ontwikkelingen

De leden vragen naar ontwikkelingen rond chemtrails in enkele Amerikaanse staten.

Ook deze vraag is eerder gesteld en de regering is bekend met discussies die hierover op sommige social mediafora worden gevoerd en, naar opgave van de vraagsteller, in delen van de Verenigde Staten heeft geleid tot regelgeving.

Zoals eerder aangegeven neemt de regering dit voor kennisgeving aan. Er is geen onderbouwing om aan te nemen dat deze praktijken überhaupt plaatsvinden, en in ieder geval niet in Nederland.

Tot slot

De regering blijft de wetenschappelijke ontwikkelingen op dit terrein volgen en baseert haar beleid op adviezen van onafhankelijke wetenschappelijke instituten en internationale organisaties. Indien nieuwe wetenschappelijke inzichten daartoe aanleiding geven, worden deze in internationale evaluaties betrokken en in het beleid meegenomen.

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat,
A.W.H. Bertram